

# Detta krävs för att göra svensk skola bättre

Svenska Dagbladet den 21 mars 2016

Vi presenterar idag en rapport, Policyidéer för svensk skola (SNS), med en rad förslag som kan förbättra kunskapsresultat i svensk skola och göra den mer likvärdig. Detta är en ödesfråga för svensk samhällsutveckling och ungas livschanser. Utmaningen för den som vill föreslå en reformdagordning för skolan är inte att hitta på idéer, problemet är att urskilja dem som är verkningsfulla.

Vi menar, efter en samlad analys av kunskapsläget och debatten, att de viktigaste områdena gäller lärarprofessionens framtid, kunskapsuppföljningen, marknadsiseringen och skolvalet samt myndighetsstrukturen.

## 1. Lärarna.

I nuläget är lärarprofessionen den viktigaste av Sveriges utbildningsfrågor. Denna grups eftersläpning och statustapp är en nationell olycka. Både kommunaliseringen och friskolereformen har bidragit till detta, men också högskolepolitiken har bidragit. På senare tid har insikten vuxit om lärarnas betydelse, men tempot och ambitionsnivån i åtgärderna måste höjas.

Utveckla lärarlegitimationen. I sin nuvarande form är den delvis missriktad. Den bör istället fungera som en validering för att öka tillflödet av kompetens från andra kompetensområden och andra länder.

- Stärk lärarutbildningens attraktionskraft genom förstärkt forskningsanknytning, ökning av de praktiska inslagen i utbildningen och resursförstärkningar.
- Satsa långsiktigt och kraftfullt på fortbildning och kompetens hos lärarna, knyt fortbildningen till volymförändringar i elevkohorterna, dvs fortbilda extra mycket under år när elevkullarna minskar.
- Anpassa lärarnas löner till andra högutbildade tjänstemannagrupper.

## 2. Kunskapsuppföljningen.

Betygsinflation, ett förvirrande och dysfunktionellt betygssystem och systematiska orättvisor i kunskapsbedömningen undergräver moral och framtidstro i svensk skola. Följ In för en nationell resultatuppföljning.

- Ge lärarprofessionen huvudansvaret för sammanvägningen av betygssättnings kriterier.
- Kvalitetssäkra betygen på skolnivå genom att koppla dem till skolans genomsnittliga resultat på nationella prov.
- Ge lokal beslutanderätt över betyg före högstadiet. Detta skulle en gång för alla desarmera den skadliga debatten om betyg i de lägre stadierna. Ingen forskning kan visa att dessa betyg gör någon nytta, men troligen gör de heller ingen större skada.
- Ersätt gymnasiet kursbetyg med ämnesbetyg.
- Ge alla elever tillgång till goda gymnasieutbildningar, oavsett eventuella icke godkända grundskolebetyg.

- Minska tröskeeffekten i meritvärderingen mellan de lägsta betygsstegen (F och E). Idag ger det större effekter på en skolas samlade meritvärde att höja från F till E än att satsa på att nå bättre resultat.

### 3. Myndighetsstrukturen.

Styrsystemet för svensk skola är otillräckligt. Skolverket och Skolinspektionen gör i och för sig nyttiga analyser. Men mot de stora förändringskrafter som påverkar svensk skola negativt saknar man strängt taget instrument. Kommunernas roll är central, men mycket litet kan i praktiken göras för att kommunerna skall göra rätt. Alltför litet fokus läggs på att stödja förbättringsarbete.

- Ge kommunerna ett bindande uppdrag att aktivt nedbringa bristande likvärdighet (det vill säga ett ansvar för att skollagen efterlevs).
- Se över myndighetsstrukturen med sikte på att skapa regionala stödorganisationer – av typen "länskolnämnder" – för skolornas kvalitetsutveckling och fortbildning av lärare.

### 4. Marknadisering och skolval.

Friskolereformen 1992 styrdes av marknadsfrämjande värderingar med en stark betoning av elevers och föräldrars fria val. Mångfald, pedagogisk förnyelse och konkurrens förutsattes leda till högre utbildningskvalitet men reformen gjordes inte utvärderingsbar eller politiskt prövbar i framtiden.

Idag är det tydligt att marknadslösningar på flera sätt är svårförenliga med skolans uppdrag. Likvärdighet syftar till att stödja svagpresterande enheter medan marknadslogikens förhoppning är att dessa slås ut. Vi har alltså ett system som försöker dra åt två håll samtidigt. På motsvarande sätt skapar marknadslösningar segregationstendenser som man på politisk väg försöker motverka. Det finns även myndighetsaspekter inom skolväsendet som är svårförenliga med en kommersiell logik.

Vi kan därför inte se annat än att en ansvarsfull utveckling av svensk skola inte i samma grad som hittills kan förlita sig på marknadsbaserade lösningar. Istället krävs ett förtroendefullt och likvärdighetsskapande samarbets- och resursfördelningssystem, vilket bland annat rimmar illa med möjligheten att föra resurser ur verksamheten. Samtidigt finns ett värde av mångfald. Våra förslag är därför:

- Inför en nationell skolpeng, viktad efter elevernas förutsättningar och behov, liksom efter andra strukturella kostnadsskillnader.
- Skärp etableringskraven för fristående utbildningsanordnare.
- Begränsa kraftigt möjligheten till vinstutdelning för privata utbildningsanordnare.
- Komplettera vinstutdelningsbegränsningar med en offentlig infrastruktur för lån till godkända utförare.
- Inför lottning som metod att fördela översökta friskoleplatser, exempelvis genom lottning inom kvotgrupper som motsvarar kommunens genomsnittliga elevsammansättning.
- Utveckla nya, icke-kommersiella modeller för skolval som tar tillvara kombinationer av geografisk närhet och mångfald.

**Jan-Eric Gustafsson**, professor, pedagogik  
Göteborgs universitet

**Sverker Sörlin**, professor, historiska studier av teknik, vetenskap och miljö  
KTH

**Jonas Vlachos**, professor, nationalekonomi  
Stockholms universitet och Institutet för Näringslivsforskning